DELHI PUBLIC SCHOOL , DURGAPUR

QUESTION BANK & REVISION SHEET FOR FINAL EXAMINATION (2017-18)

SANSKRIT (2ND LANG.) CLASS - IX

खण्डः- [क] [अपठित- अवबोधनम्]

1. अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत –

एकस्मिन् वने एकः सिंहः अवसत् ।एकदा वने भ्रमन् सः श्रान्तः भूत्वा वृक्षस्य छायायाम् उपविष्टःअभवत् ।सिंहः तत्र निद्राम् अगच्छत्। अस्मिन् अवसरे कश्चित् मूषकः सिंहस्य शरीरे कूर्दित्वा तस्य निद्रा भङ्गम् अकरोत्।अतः सः सिंहः क्रुद्धः भूत्वा तं मूषकं मारयितुम् उद्यतः अभवत्।भयभीतः मूषकः प्राणरक्षायै बहुधा सिंहं निवेदितवान् । सिंहः अपि तस्मिन् मूषके दयां कृत्वा तम् अमुञ्चत् । अतः उचितम् एव उक्तम् दया वीरस्य भूषणम् इति ।

I. एकपदेन उत्तरत –[क]कः मूषकं मारयितुम् उद्यतः अभवत् ? [ख] सिंहः कुत्र भ्रमन् श्रान्तः अभवत् ?

II.पूर्णवाक्येनउत्तरत[क]वीरस्य भूषणं किं भवति?[ख]मूषकस्यपुनः पुनः निवेदनं श्रुत्वा सिंहःकिम्अकरोत्

III. निर्देशानुसारम् उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत –

[क] तस्य निद्राभङ्गम् अकरोत् इत्यत्र अकरोत् इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम् ?

i) तस्य ii) सिंहस्य iii) मूषकः iv) निद्राभङ्गम्

[ख] निर्भीकः इति पद्स्य विलोमपदं गद्यांशे किं प्रयुक्तम् ?

i) बहुधा ii) प्राणरक्षायै iii) निवेदितवान् iv) भयभीतः

[ग] दयां कृत्वा तम् अमुञ्चत् इत्यत्र तम् इति सर्वनामपदं कस्मै प्रयुक्तम् ?

i) मूषकाय ii) सिंहाय iii) वनाय iv) वीराय

[घ] श्रान्तः इति कस्य विशेषणम् ?

i) मूषकस्य ii) वीरस्य iii) सिंहस्य iv) भूषणस्य

IV. अस्य अनुच्छेदस्य कृते समुचितं शीर्षकं लिखत

खण्ड-[ख] [रचनात्मककार्यम्]

2. भवतः मित्रम् ऋतेशः भाषणप्रतियोगितायां प्रथमं स्थानं लब्धवान् तं प्रति लिखिते वर्धापनपत्रे रिक्तस्थानानि मञ्जूषातः उचितपदानि चित्वा पूरयत ,पत्रं च उत्तरपुस्तिकायां लिखत

विवेकानन्द छात्रावासः

डी० ए० वी० विद्यालयः

दिनाङ्कः --------------------

प्रियमित्र ऋतेश !

सप्रेम ---------------------- ।

अत्र कुशलं तत्रास्तु । भवतः पत्रं -- ज्ञातं यत् भवान् संस्कृतभासषण – प्रतियोगितायां -------------------------- स्थानं प्राप्तवान् । इदं ज्ञात्वा मम -------------------------- प्रसन्नम् अभवत् । मित्र ! इदं तु तव -------------------- एव फलम् अस्ति । मम ------------------------------ - अपि भवते वर्धापनानि कथयन्ति । भवान् अग्रे अपि सदा सफलताः प्रकप्नोतु , एषा मम ------------------------ ------ अस्ति पितृभ्यां मम सादरं ------------------------------ निवेदनीयाः ।

भवतः मित्रम्

मञ्जूषा-[पठित्वा,सुधीन्द्रः,प्रणामाः,कोलकातातः,शुभकामना,परिश्रमस्य,नमस्ते,प्रथमं,मित्राणि,मनः]

3.सौम्या नामधेया कन्या स्वविषये किं वदति इति अवधार्य क्रमशःपञ्च वाक्यानि संस्कृते लिखत –

मञ्जूषा – [अहर्निशं,मम,मातुः,दिव्या,नवम्याम् कक्षायां पठामि,मम प्रियःविषयः,मम नाम,अस्ति]

अथवा

अधोदत्तंचित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्तपदानां सहायतयासंस्कृतेन पञ्चवाक्यानि रचयत–

मञ्जूषा -

जलागमः , मण्डूकः , जलप्लावः , कुल्याः , शिशवः , आनन्दम् , हरीतिमा , कर्गदनौका , केकारवं, हर्षिता

खण्ड – [ग] अनुप्रयुक्त – व्याकरणम्

4. प्रदत्तविकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा सन्धिं सन्धिविच्छेदं वा लिखत –

i <u>हिमालयः</u> अस्माकं देशस्य प्रहरी अस्ति |क. हिम+आलयः ख. हिम्+आलयः ग. हिम्+अलयः घ.हिमस्य+आलयः

ii <u>गण+ईशः</u> लम्बोदरः अपि कथ्यते|क. गणिशः ख. गणीशाः ग. गणेशः घ. गणैशः

iii <u>जगदीशः</u> किं पठति ? क. जगत्+ईशः ख. जगतः+ईशः ग. जगत्+एशः घ. जगद्+इशः

iv जननी जन्मभूमिश्च <u>स्वर्गात्+अपि</u> गरीयसी|क. स्वर्गादपि ख. स्वर्गदपि ग. स्वर्गातेपि घ. स्वर्गादापि

v जलं पीत्वा श्रृगालः <u>वनम् + प्रति</u> अगच्छत् | क. वनमप्रति ख. वनन् प्रति ग. वनमप्रति घ. वनं प्रति

5.प्रदत्तविकल्पेभ्यः समीचीनं शब्दरुपं चित्वा वाक्यपूर्ति क्रियताम् -

i इदम् पुस्तकं ---------------- देहि | क. रामम् ख.रामेण ग. रामाय घ.रामे

ii मम मित्रम् ----------------- मित्रम् अपि अस्ति | क.हरिः ख. हरी ग. हरौ घ. हरेः

iii सा -------------------------- सह अत्र आगतवती | क. गुरु ख. गुरुभ्याम् ग. गुर्वो घ. गुरो

iv --------------------------- नर्तनं सर्वस्मै रोचते |क. रामायै ख. रामायाः ग. रामायाम् घ. रमाम्

V तस्य ----------------------किं नाम अस्ति | क. बालकः ख. बालकाः ग. बालकस्य घ.बालके

6. रेखांकितपदेषु प्रत्ययं संयोज्य विभज्य वा विकल्पेभ्यः चित्वा वाक्यपूर्तिः क्रियताम् |

i. भोजनं पच् +क्त्वा पाचकः गृहं गतः | क.पचित्वा ख. पच्त्वा ग. पक्त्वा घ. पकित्वा

ii गुरुं प्र+नम्+ल्यप् गंतव्यम् | क. प्रनम्य ख. प्रणम्य ग. प्रनमित्वा घ. प्रणमित्य

iii पितरौ नम् + क्त्वा सः विद्यालयं गच्छति | क. नत्वा ख. नमित्वा ग. नत्वा घ. नम्य

iv रामः लंकां वि+जि+ल्यप् अयोध्यां आगतः | क. विजीत्य ख. विजीय ग. विजित्य घ. विजिय

v सः विद्यालयं उपसृत्य गुरुं नमति | क. उप+सृ+ल्यप् ख. उपसृ +ल्यप् ग. उपसृ+ल्य घ. उपसृत्+य

vi वाहनः भारं सोढुम् समर्थः न अस्ति । क. सह + तुमुन् ख.सहा+तुमुन् ग. सहे + तुमुन् घ.सहा + ढुम्

खण्ड –[घ.]पठित- अवबोधनम्

प्रश्न – 7. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा तदाधारितानां प्रश्नामुत्तराणि यथा निर्देशं लिखत –

न अनृतं ब्रूयात् | न अतिब्रूयात् | न अन्यस्वम् आहरेत् | न वैरं रोचयेत् |न कुर्यात् पापपम् | न पापेऽपि पापी स्यात् | न अन्यदोषान् ब्रूयात् | न अन्यरहस्यम् आगमयेत् | अधार्मिकैः न दुष्टैः सह आसीत् | न नासिकां कुष्णीयात् | न दन्तान् विघट्टयेत् | न भूमिं विलिखेत् न नखान् वादयेत् | न छिन्द्यात् तृणम् | न दुष्टयानानि आरोहेत् | न जलोग्रवेगम् अवगाहेत् |

I. एकपदेन उत्तरत –

क. किं न आगमयेत् ? अनृतम् / अन्यदोषान् / अन्यरहस्यम् / नासिका

ख. किं न ब्रूयात् ? पापाम् / अनृतम् / गानम् / प्रार्थनां

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत –

क. कैः सह न आसीत् ?

ख. कुत्र न अवगाहेत् ?

III. भाषिककार्यम्

i. ‘ सज्जनैः’ इत्यस्य पदस्य कः विपर्ययः अनुच्छेदे प्रयुक्तः ?

क. अधार्मिकैः ख. दुष्टैः ग. बालकैः घ. पुरुषैः

प्रश्न – 8. अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा तदाधारितानां प्रश्नामुत्तराणि यथा निर्देशं लिखत –

यदि सत्सङ्गतिरतो भविष्यसि भविष्यसि |अथ दुर्जनसंसर्गे पतिष्यसि पतिष्यसि ||

I. एकपदेन उत्तरत – क. कुत्र स्थितः जनः पतिष्यसि ? मित्रसंसर्गे / दुर्जनसंसर्गे / सज्जनसंसर्गे

ख. कस्मिन् रतः जनः सफलो भविष्यति ?सत्सङ्गत्याम्/ दुस्सङ्गत्याम्/ मित्रसङ्गत्याम्

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत – क. सत्सङ्गतिरतो जनः कीदृशो भविष्यति ? ख. दुर्जनसंसर्गात् किं भविष्यति ?

III. भाषिककार्यम् – i. श्लोके ‘ सत्सङ्गतिः ’ पदस्य कः विपर्ययः प्रयुक्तः ?

क. मित्रसंसर्गे ख. दुर्जनसङ्गतिः ग. सज्जनसंसर्गे

9. अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत –

नगरपालः – (प्रविश्य) महाराज ! आनीतोऽयं कुविन्दः| अयं काव्यं कर्तुम्न जानाति ।

भोजः – (कुविन्दं प्रति) भोः ! त्वं काव्यं कर्तुम् न जानीषे । मत्तः राजकोषात् धनम् गृहीत्वा क्वचिदन्यत्र प्रस्थानं कुरु । तव गृहे एष पण्डितवरः सकुटुम्बः स्थास्यति ।

तन्तुवायः – राजन् ! राजनियमः तु मया पालनीयः एव । तथापि श्रूयतां मम एकं निवेदनम् । महराज ! तन्तुवयनं मम व्यवसायः | अहं रात्रिन्दिवं परिश्रम्य अनेन व्यवसायेन जीविकामर्जयामि|

प्रश्नाः

I. एकपदेन उत्तरत – ½ x2=1

i. कुविन्दस्य व्यवसायः किम् ?

ii. कुविन्दः किं कर्तुम् न जानाति [मूल्यपरकः प्रश्नः]

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत – 2x1=2

तन्तुवायः राजानाम् किं निवेदितवान् ?

III. प्रदत्तविकल्पेभ्यः शुद्धम् उत्तरं चित्वा निर्देशानुसारं लिखत – 1x2=2

i. सुकुटुम्बः इति पदस्य विशेष्यं किं पदम् ?

क. एष ख. स्थास्यति ग. गृहे घ. पण्डितवरः

ii. कुविन्दः इति पदस्य अन्यत् पर्यायपदं नाट्यांशे किं प्रयुक्तम् ?

क. तन्तुवायः ख. नगरपालः ग. राजन् घ. व्यवसायः

10. अधोलिखितश्लोकयोः अन्वये रिक्तस्थानानि पूरयित्वा उत्तरपुस्तिकायां लिखत – ½ x10=5

क. क्षमीदाता गुणग्राही स्वामी पुन्येण लभ्यते ।
अनुकूलः शुचिर्दक्षः कविर्विद्वान् सुदुर्लभः ॥

अन्वयः

i. --------------------------- दाता ii. ------------------------ स्वामी iii. ---------------------
लभ्यते ।

अनुकूलः iv. ------------------------ दक्षः विद्वान् v. ----------------------- भारतम् भूतले
भाति ।

ख. छायामन्यस्य कुर्वन्ति तिष्ठन्ति स्वयमातपे ।
फलान्यपि परार्थाय वृक्षाः सत्पुरुषा इव ॥

स्वयम् vi. ---------------------- तिष्ठन्ति अन्यस्य vii. ---------------------- कुर्वन्ति । (तेषां) viii.-
----

(भवन्ति) । ix. ---------------------- सत्पुरुषाः इव x. --------------------------------------
------ ।

खण्ड- क – अपठित-अवबोधनम् - 10

खण्ड –ख- रचनात्मककार्यम् – [पत्रलेखनम् , चित्रवर्णनम्] 15

खण्ड –ग - अनुप्रयुक्त- व्याकरणम् – [वर्ण , सन्धि , शब्दरुपाणि , धातुरुपाणि, उपपदविभक्ति, प्रत्यया]25

खण्ड –घ- पठित –अवबोधनम् – [गद्यांशम्,पद्यांशं,नाट्यांशम्,भावः,अन्वयः,प्रश्ननिर्माणम्,कथाक्रमानुसारं] 30